

บริบทสภาพทางภูมิศาสตร์และวิถีชีวิตของชุมชน บ้านหัวเรือ จังหวัดอุบลราชธานี

Context of Ggeography and Way of Life of Ban Hua Ruea community in Ubon Ratchathani Province

สุรพล ชาเสน¹

Surapon Zasen

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Public administration Program, Faculty of Humanity and Social Science,

Ubon Ratchathani Rajabhat University

Received: September 14, 2022

Revised: November 29, 2022

Accepted: December 24, 2022

บทคัดย่อ

ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในบริบทเชิงพื้นที่ที่ท้องถิ่นซึ่งกระจายอยู่มีวิถีชุมชนการค้าอยู่และการปรับตัวของชุมชนภายใต้สภาพแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม และมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ต่อการเคลื่อนย้าย การกระจายและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนบ้านหัวเรือในพื้นที่ที่มียุทธศาสตร์และอยู่ไม่ห่างไกลจากตัวเมือง การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทและวิถีชีวิตของชุมชนบ้านหัวเรือ จังหวัดอุบลราชธานี และเพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการเข้าใจบริบทและวิถีชุมชนกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกพืชเศรษฐกิจและกลุ่มเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจเพื่อจำหน่ายสินค้าผ่านระบบออนไลน์ในยุคดิจิทัล กลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มเกษตรกรและประชาชนผู้นำชุมชน จำนวน 25 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มย่อย การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยพรรณนาวิธีผลการวิจัยสามารถวิเคราะห์และจำแนกออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านบริบทสภาพทั่วไป 2) ด้านบริบทสภาพทางภูมิศาสตร์ทางกายภาพ

3) ด้านบริบทเชิงพื้นที่และแผนที่ชุมชน 4) ด้านลักษณะการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการสร้างรายได้ในยุคดิจิทัลของชุมชน 5) ด้านแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยทักษะทางสังคมของชุมชน และ 6) ด้านลักษณะการดำเนินวิถีชีวิตและคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน และข้อเสนอแนะวิถีชีวิตชุมชนต้องปรับตัวต่อเปลี่ยนแปลง และจำเป็นอย่างไรที่จะต้องนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้สร้างรายได้ได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: บริบท, สภาพทางภูมิศาสตร์, วิถีชีวิต, ชุมชนบ้านหัวเรือ

Abstract

The settled and dispersed communities in the local spatial context have possessed particular community ways of living and adapting to the environment, society and culture, and also have had a historical development towards mobility, distribution, and settlement of Ban Hua Ruea Community located in a strategic area that was not far from the city. The research objectives were to describe the context of geography and way of life of Ban Hua Ruea Community in Ubon Ratchathani Province, and to provide suggestions for understanding the context and community ways of farmers who had grown economic crops and raised economic animals for selling online in the digital age. The target group consisted of 25 farmers and community leaders who were selected via a purposive sampling method. The research tools were composed of in-depth interviews and focus group discussions. Descriptive statistics were employed to analyze the data. The research results were classified into six aspects as follows: 1) general context, 2) geographical context, 3) spatial context and community map, 4) characteristics of using innovation and technology to generate income for the community in the digital age, 5) human

resource development guidelines with community social skills, and 6) lifestyle and quality of life of the people residing in the community. Moreover, some suggestions were made that the community lifestyles should be adapted to changes, and it is very essential to utilize appropriate innovation and technology for generating income.

Keywords: context, geography, way of life, Hua Ruea community

บทนำ

ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในบริบทเชิงพื้นที่ที่ท้องถิ่นที่กระจายอยู่ มีวิถีชุมชนการค้าอยู่และการปรับตัวของชุมชนภายใต้สภาพแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม และมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ต่อการเคลื่อนย้าย การกระจายและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนบ้านหัวเรือในพื้นที่ที่มียุทธศาสตร์และอยู่ไม่ห่างไกลจากตัวเมืองมากนักลักษณะการตั้งถิ่นฐานเรือนของชุมชนส่วนใหญ่จะเริ่มจากจำนวนครัวเรือนจำนวนน้อยจนถึงจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะบางครั้งก็มีการอพยพเคลื่อนย้ายเพื่อสร้างหลักปักฐานและการสร้างงานและสร้างรายได้เพื่อเลี้ยงชีพ และลักษณะร่วมกันทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ความสัมพันธ์ทางสังคมภายในบริบทชุมชนนอกเมืองจะทำให้ชุมชนในบริเวณชุมชนบ้านหัวเรือตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การขยายตัวและการสร้างอาชีพของคนในชุมชน การขยายการให้บริการภาครัฐและระบบสื่อสาร การคมนาคม และการขยายตัวของระบบราชการล้วนแล้วแต่มีบทบาทอย่างสำคัญในการผลักดันให้ชุมชนต่าง ๆ มีความเป็นชุมชนที่พึ่งพาซึ่งกันและกันในด้านวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ ถึงแม้ว่าจะมีขอบเขตและความเข้มข้นของการเปลี่ยนแปลงในแต่ละพื้นที่จะแตกต่างกันไป แต่การขยายตัวการเคลื่อนย้ายของแรงงานจากชนบทเข้ามาทำงานในเมือง การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วและทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงกับภูมิภาคอื่น ๆ ภายใต้บริบทการพัฒนาชุมชน วิถีชีวิตและมาตรฐานความ

เป็นอยู่ของผู้คนในชุมชนซึ่งโดยทั่วไป มีการเปลี่ยนแปลงด้านการปรับปรุงระบบการผลิต การใช้เทคโนโลยีและปัจจัยการผลิตใหม่ ๆ การมีระบบการขนส่งที่สะดวกและการเปลี่ยนแปลงระบบอุปโภคและบริโภคสิ่งของเครื่องใช้ การรับรู้ข่าวสาร การใช้บริการที่หลากหลาย ความคิด ค่านิยมและความเชื่อใหม่ ๆ มีการปรับเปลี่ยนแผนการดำเนินชีวิต ที่มีความทันสมัยและเป็นสากลนิยมมากขึ้นผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาบริบทและวิถีชีวิตของชุมชนบ้านหัวเรือ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีระยะทางห่างไกลจากตัวเมืองอุบลราชธานี 17 กิโลเมตร ประกอบด้วย 16 หมู่บ้าน ประชากร 9,223 คน และมีขนาดพื้นที่ 32.28 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 20,181 ไร่ และต้องการทำความเข้าใจถึงบริบทและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกพืชเศรษฐกิจ กลุ่มเกษตรกรที่เลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจและปราชญ์ผู้นำชุมชน จำนวน 25 คน ที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการผลิตและจำหน่ายสินค้าผ่านระบบออนไลน์ในยุคดิจิทัล จึงได้สรุปวิเคราะห์แนวทางการศึกษา 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านบริบทสภาพทั่วไปของชุมชน 2) ด้านบริบทสภาพทางภูมิศาสตร์ทางกายภาพ 3) ด้านบริบทเชิงพื้นที่และแผนที่ชุมชน 4) ด้านลักษณะการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการสร้างรายได้ในยุคดิจิทัลของชุมชน 5) ด้านแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยทักษะทางสังคมของชุมชน และ 6) ด้านลักษณะการดำเนินวิถีชีวิตและคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนซึ่งได้วิเคราะห์ตามบริบทเชิงพื้นที่และลักษณะที่สำคัญ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนบ้านหัวเรือ จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชุมชนบ้านหัวเรือ จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research methodology) ทำการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชนเกษตรกรและปราชญ์

ผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้อง เครื่องที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แนวทางแบบ การสัมภาษณ์ แนวทางจัดเวทีสัมมนากลุ่มย่อย และการถอดบทเรียนเพื่อเก็บรวบรวม ข้อมูลจากผู้รู้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เกี่ยวกับบริบทสภาพทางภูมิศาสตร์ และวิถีชีวิตของชุมชนบ้านหัวเรือจังหวัดอุบลราชธานี ทั้งนี้ด้วยการเลือกใช้ด้วยวิธีการ สุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) วิธีการบอกต่อ (snow ball) ในการค้นหาบุคคล ผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละบุคคลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิจัยได้เลือกชุมชนบ้านหัวเรือ เป็นพื้นที่หลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นชุมชนเก่าแก่มีจำนวนประชากรมากที่สุด ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเรือ ทำให้เข้าใจถึงบริบทสภาพทั่วไปของชุมชน บริบทสภาพทางภูมิศาสตร์ทางกายภาพ บริบทเชิงพื้นที่และแผนที่ชุมชน ลักษณะการ ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการสร้างรายได้ในยุคดิจิทัลของชุมชน แนวทางการ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยทักษะทางสังคมของชุมชน ลักษณะการดำเนินวิถีชีวิตและ คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ดังนั้น การเลือกพื้นที่วิจัยจึงเลือกผ่านประเด็น ดังกล่าว ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยเกษตรกรและปราชญ์ผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องผู้ที่มีส่วน ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และบริบทสภาพทางภูมิศาสตร์และวิถีชีวิตของชุมชนบ้าน หัวเรือ จำนวน 25 คน ขั้นตอนการสัมภาษณ์ได้เน้นสังเกตวิถีคิดและประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลผ่านกระบวนการ พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนและแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยทักษะทางสังคม และลักษณะการดำเนินวิถีชีวิต

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการพื้นที่

การบริหารจัดการพื้นที่เป็นการเน้นการบริหารจัดการเพื่อนำศักยภาพของ พื้นที่และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนา และให้ความสำคัญ ต่อการบูรณาการทุนการพัฒนาต่าง ๆ ในระดับจังหวัด ทั้งความรู้จากศูนย์ การพัฒนา งบประมาณ และ โครงการพระราชดำรินำไปสู่การแก้ไขปัญหา (Damrong Rajanupap Institute, 2012) การพัฒนาที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ซึ่งตรงกับ

ความต้องการของประชาชนด้วยการสร้างความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำงานในพื้นที่ การพัฒนาศักยภาพพื้นที่ซึ่งก็สามารถจำแนกออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้แก่ (1) พื้นที่ว่างเว้นตามกฎหมาย คือ กฎหมายผังเมือง กฎหมายควบคุมอาคาร หรือกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พื้นที่ทางเท้า เกาะกลางถนน พื้นที่เขตลอยร่น และพื้นที่ว่างที่กำหนดตามกฎหมาย (2) พื้นที่สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ได้แก่ พื้นที่เขตทางหลวง เขตทางรถไฟ เขตท่าเรือ เขตท่าอากาศยาน แนวสายไฟฟ้าแรงสูง (3) พื้นที่ส่วนราชการ (4) พื้นที่ในสถาบันการศึกษา (5) พื้นที่ศาสนสถาน ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ พื้นที่ในเขตวัด โบสถ์ สุเหร่า กำแพงเมือง ประสาทอุทยานประวัติศาสตร์ คูเมือง (6) พื้นที่สาธารณะของแผ่นดิน คือ แม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง ชายหาด ภูเขา และ (7) พื้นที่รกร้าง คือ พื้นที่ที่ถูกปล่อยทิ้งร้างไม่มีการใช้ประโยชน์ การพัฒนาที่ต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนของการพัฒนาด้านเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ รวมถึงชุมชนที่อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงของการพัฒนาซึ่งต้องอาศัย การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ (Tanchai, 2014) การบริหารจัดการเชิงพื้นที่เป็น กระบวนการที่จะต้องดำเนินการในพื้นที่เป้าหมาย โดยจะต้องอาศัยความร่วมมือของ ทุกภาคส่วนทั้งในภาครัฐ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน ภาคประชาชน ภาควิชาการ ในการที่จะแก้ไขปัญหาในเรื่องต่าง ๆ และการบริหารจัดการเชิงพื้นที่จะต้องสร้าง จิตสำนึกสาธารณะให้แก่ขึ้นแก่ประชาชนในชุมชน การให้ความรู้พัฒนาคน การสร้าง การมีส่วนร่วม และการสนับสนุนและส่งเสริมด้านต่าง ๆ ให้กับชุมชนพัฒนาที่ยืด พื้นที่เป็นหลัก ด้านพื้นที่ทางวัฒนธรรมและพื้นที่ลุ่มน้ำในการพัฒนาประเทศ การพัฒนาชนบท การบริการสาธารณะ การแก้ปัญหาความยากจน การแก้ปัญหา ความขัดแย้ง การจัดการทรัพยากร และมีการนำมิติอื่นเข้ามาประกอบในการพัฒนาที่ เน้นพื้นที่เป็นหลักด้วย (Office of the Secretariat of the House of Representatives 2016) โดยจะต้องอาศัยขั้นตอนต่าง ๆ ได้แก่ (1) การศึกษาศักยภาพของพื้นที่เป็นเรื่อง สำคัญเพื่อออกแบบพัฒนาศักยภาพของพื้นที่ต้นทางกายภาพในเรื่องทรัพยากรมนุษย์ กิจกรรมหรืองานที่มี ตลอดจนทักษะความสามารถของผู้คน วัฒนธรรม อัตลักษณ์ของ

พื้นที่ การเมืองการปกครอง ความเชื่อ ค่านิยม ภาพลักษณ์ความสัมพันธ์กับภายนอก (2) การวิเคราะห์เริ่มต้นในการดำเนินงานเกี่ยวกับชุมชนในพื้นที่และผู้ที่เกี่ยวข้องและการวิเคราะห์พื้นที่เบื้องต้น (3) การออกแบบอนาคตร่วมกันมีการจำกัดภาพอนาคตที่มีทางเลือกหลายทาง (4) การวิเคราะห์ลำดับความสำคัญทางเลือกและได้เลือกกว่าจะดำเนินการอย่างไรในการจะขับเคลื่อนโครงการหรือกิจกรรม โดยเฉพาะความสัมพันธ์กับภายนอก ในวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางการเมืองและภาพลักษณ์เป็นสำคัญ (5) การวิเคราะห์กลยุทธ์ในการดำเนินการเปลี่ยนแปลงและจัดลำดับความสำคัญเพื่อบูรณาการและสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน (6) การกำหนดกลยุทธ์ในการหาผลที่จะเกิดขึ้นในหลายมิติ (7) การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมและยึดพื้นที่การพัฒนาเป็นหลัก และสร้างพลวัตการทำงานแบบมีส่วนร่วมที่เน้นพื้นที่เป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่มีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมาย (Wasi, 2016) บริบทชุมชนเกี่ยวข้องกับกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะที่เป็นกุศล 3 ประการ ได้แก่ 1) กระบวนการทางปัญญา 2) กระบวนการทางสังคม 3) กระบวนการทางศีลธรรม ส่วนปัญหาและอุปสรรคขั้นตอนการกำหนดนโยบายสาธารณะ (1) กระบวนการที่ไม่เป็นไปตามขั้นตอน (2) การตัดสินใจในนโยบายโดยไม่คำนึง มิติหลาย ๆ ด้านของนโยบายให้ครบถ้วน (3) การขาดการศึกษาเปรียบเทียบทางเลือกของนโยบาย (4) นโยบายบางเรื่องขาดขั้นตอนการศึกษาผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม (5) การขาดการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับรู้ในนโยบาย (6) นโยบายไม่มีหลักเหตุผลเนื่องจากเป็นนโยบายการหาเสียงทางการเมืองของพรรคการเมือง (7) การตัดสินใจเรื่องนโยบายมักเป็นเรื่องของผู้มีอำนาจและผู้บริหาร (8) การเข้ามามีบทบาทของกลุ่มการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์

2. แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์และวิถีชีวิตการสร้างรายได้

อัตลักษณ์การดำรงอยู่ของวิถีชีวิตชุมชนบ้านหัวเรือด้วยวิธีการวิเคราะห์ที่ตัวบท ทัศนคติทางวัฒนธรรม ทัศนคติทางสังคมของการดำรงอัตลักษณ์และการสร้างรายได้ซึ่งนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน โดยการศึกษาปฏิสัมพันธ์และการหลอมรวมระหว่างอัตลักษณ์ชุมชนและผู้คนในชุมชนรวมไปถึงหน่วยงานภาครัฐที่

เกี่ยวข้อง ได้แก่ หัวหน้าหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านหัวเรือ (Chantawanich, 2011) ซึ่งทำให้เห็นถึงผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนผ่านมิติด้านวัฒนธรรมและประเพณี มิติด้านการดำรงชีวิต มิติด้านอัตลักษณ์ความสามัคคี มิติด้านความอ่อนน้อมถ่อมตน มิติด้านความซื่อสัตย์ ผ่านกิจกรรมทางสังคม ชุมชนเศรษฐกิจฐานรากที่มีความกลมกลืนกับแนวปฏิบัติในการพัฒนาชุมชนด้วยทุกมิติภายใต้วาทกรรมชุมชนเข้มแข็งได้อย่างเหมาะสม เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดวิถีชีวิต การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและการสร้างรายได้ภายใต้บริบทเศรษฐกิจฐานรากสู่การพัฒนาที่สนับสนุนจากองค์กรหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เพราะรากฐานของการพัฒนาประเทศคือชุมชน

3. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการในการเรียนรู้และการรับรู้

การเรียนรู้เกิดขึ้นในองค์กรและชุมชนมีอยู่ตลอดเวลาซึ่งกระบวนการประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญต่าง ๆ (Meechat, 2005) ดังนี้ (1) การถูกกระทบจากสิ่งเร้า ได้แก่ การมีปรากฏการณ์ เหตุการณ์หรือสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เกิดขึ้นและกระทบที่ผู้รับรู้ ซึ่งจะเป็นจุดเริ่มให้เกิดการแสดงพฤติกรรมตอบโต้สิ่งเร้าหรือสถานการณ์การรับรู้และแสดงออกของผู้รับรู้อาจผ่านการเลือก ผู้รับรู้จึงเลือกรับรู้เฉพาะบางสิ่งเร้าหรือบางสถานการณ์เท่านั้น (2) การบันทึกปรากฏการณ์ สิ่งที่เกิดขึ้นในแง่ของข้อเท็จจริงของปรากฏการณ์ โดยอาศัยประสาทสัมผัสรับความรู้สึกจากสิ่งเร้าอันเป็นการรับรู้และความสามารถของประสาทสัมผัส (3) การตีความสิ่งเร้าเป็นกระบวนการทางจิตวิทยาของแต่ละบุคคลซึ่งอาจมีปัจจัยอื่นเข้ามามีอิทธิพลต่อการตีความด้วย อาทิ การเรียนรู้การกล่อมเกลามาทางสังคม ค่านิยม วัฒนธรรม และความคาดหวัง ของบุคคลที่รับรู้ปรากฏการณ์ (4) ข่าวสารย้อนกลับเป็นการพิจารณาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและที่ติดตามโดยจะเกี่ยวข้องกับความรู้สึกที่มีต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยทั้งในด้านความเชื่อทัศนคติ และค่านิยมที่มีต่อสิ่งที่รับรู้ในขั้นนี้

4. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบริบทสภาพทางภูมิศาสตร์และวิถีชีวิตของชุมชนบ้านหัวเรือ จังหวัดอุบลราชธานี

ทฤษฎีการพัฒนาอาชีพ (Theory of Vocational Development) เป็นทฤษฎีของ อาร์เธอร์ กิ้นซ์เบิร์ก (Arthur Ginzberg, 1951) การแบ่งช่วงเวลาของการพัฒนาอาชีพ เป็น 3 ระยะเวลา ได้แก่ (1) ช่วงระยะเวลาความคิดเพื่อฝัน (fantasy period) อายุ 10 ปี (2) ช่วงระยะเวลานั้นการทดลอง (tentative period) จะมีลักษณะบ่งชี้ถึงขั้นความสนใจขั้นความสามารถ ขั้นค่านิยม และขั้นการเปลี่ยนผ่าน อายุ 15-16 ปี (3) ช่วงระยะเวลาแห่งความเป็นจริง (realistic period) มีขั้นตอนเริ่มตั้งแต่การสำรวจ การเริ่มรูปร่าง และการระบุชัดเจน และ โดแนลด์ อี.ซูเปอร์ (Donald E. Super, 2008) เน้นที่ความชอบ การเลือก และการพิจารณาตัดสินใจ และการเข้าประกอบอาชีพต้องอยู่บนรากฐาน 12 ประการ คือ (1) ความแตกต่างระหว่างบุคคล (2) ความสามารถหลาย ๆ อย่างในตัวบุคคล (3) ความสนใจในอาชีพ (4) การเรียนแบบบทบาทของรูปแบบ (5) ความต่อเนื่องของการตัดสินใจเลือก (6) ช่วงชีวิต คือ การเจริญเติบโต การสำรวจ การสร้างหลักฐาน ชีวิตมั่นคง ความเลื่อม (7) รูปแบบอาชีพ (8) การพัฒนาอาชีพที่ควรได้รับการแนะนำที่ถูกต้อง (9) การพัฒนาอาชีพด้วยผลของการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลกับ สิ่งแวดล้อม (10) การเปลี่ยนแปลงในกระบวนการประกอบอาชีพ (11) ความพอใจในงานขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างบุคคล ตำแหน่ง และบทบาทของบุคคล (12) งานคือวิถีทางของชีวิต

ทฤษฎีการยกระดับคุณภาพชีวิต (Quality-Adjusted Life-Years: QALY) คุณภาพชีวิตคือการรับรู้ของแต่ละบุคคลต่อสถานะในชีวิตของตนภายใต้บริบททางวัฒนธรรมและความหมายของระบบในสังคมที่บุคคลอาศัยอยู่และสัมพันธ์กับเป้าหมาย ความคาดหวัง มาตรฐานของสังคม และสิ่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นสามารถศึกษาในมิติต่าง ๆ ได้แก่ มิติด้านสุขภาพกาย มิติด้านสุขภาพจิต มิติด้านความสัมพันธ์ทางสังคม มิติด้านสภาพแวดล้อม และการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นจะครอบคลุมถึงบริบททางกายภาพ จิตภาพจนถึงมรรณภาพกล่าวคือเกี่ยวข้องกับด้าน

ร่างกาย ด้านอารมณ์ด้านสังคม และด้านสติปัญญาที่จะต้องพร้อมสำหรับการเรียนรู้ และการเปลี่ยนแปลงในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะด้านสุขภาพ ด้านโอกาสทางการศึกษา และการประกอบอาชีพ ด้านครอบครัว ด้านความยุติธรรมและความเสมอภาค ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ด้านการจัดสรร ประโยชน์และสวัสดิการที่มีคุณภาพ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยทักษะทางสังคมของชุมชน

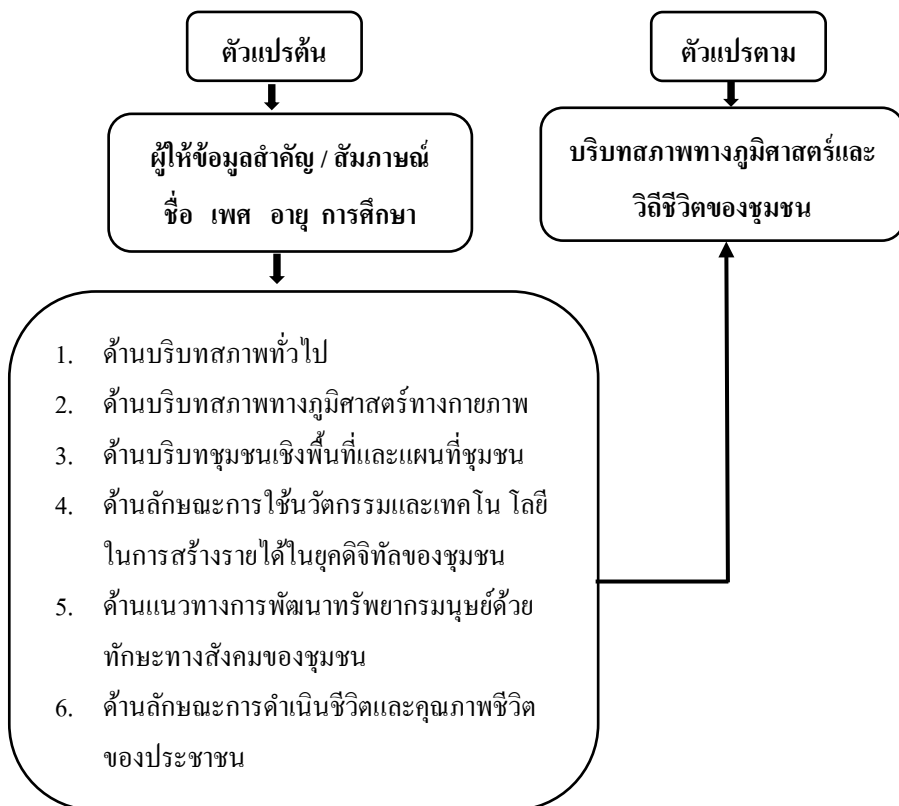
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยทักษะทางสังคมของชุมชน อาทิ Pimchangthong and Suthisanon (2015) ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ด้านการเรียนรู้เพื่อการแข่งขันทางธุรกิจประจำท้องถิ่นสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ พบว่า เปรียบผลต่อสังคมแห่งการเรียนรู้ตามอชยาศัย บริหารจัดการความรู้ และด้านกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และด้านการบริหารจัดการความรู้ ด้านแหล่งการเรียนรู้ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เกี่ยวกับความรู้ อ้อมโนทัศน์ คุณลักษณะเฉพาะและแรงจูงใจมีอิทธิพลต่อสังคมแห่งการเรียนรู้ในภาพรวมการพัฒนาคนและ กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาเข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ และงานของ Mukwattanakul (2016) ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงรายได้ของประชาชนในพื้นที่การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ หนองคาย มุกดาหาร แม่สอด พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรายได้ของครัวเรือนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษของหนองคาย มุกดาหารและแม่สอด คือ จำนวนสมาชิกของครัวเรือน อายุ การศึกษา ขนาดอุตสาหกรรม ค่าแรงขั้นต่ำ จำนวนชั่วโมงการทำงานและปีประกาศเขตเศรษฐกิจพิเศษมีผลต่อรายได้และปัจจัยด้านแรงงานอื่น ๆ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรายได้ของประชาชนทั้งสามพื้นที่และจังหวัดโดยรอบ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยบริบทสภาพทางภูมิศาสตร์และวิถีชีวิตของชุมชนบ้านหัวเรือ จังหวัดอุบลราชธานี ผู้ศึกษาวิจัยนำเทคนิคของเดลฟาย (Delphi technique of method) ประกอบด้วย (1) การคาดการณ์แนวโน้ม (2) การเขียนภาพอนาคต (3) การปรึกษาผู้อื่น เพื่อนำไปเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาและตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นวิธีการที่จะได้รับความคิดเห็นสอดคล้องกันของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีกรอบแนวคิดดังนี้

ภาพ 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เพื่อเข้าใจบริบทสภาพทางภูมิศาสตร์และวิถีชีวิตของชุมชนบ้านหัวเรือ จังหวัดอุบลราชธานี มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้ 1) กลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มเกษตรกรที่พึ่งปลูกพืชเศรษฐกิจและกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจและปราชญ์ผู้นำชุมชนที่เลือกแบบเจาะจง โดยแบ่งกลุ่มเป้าหมายออกเป็น 3 กลุ่ม คือ (1.1) กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจ จำนวน 10 คน (1.2) กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ จำนวน 10 คน และ (1.3) กลุ่มปราชญ์ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน 2) การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ (2.1) ศึกษาเอกสาร วารสาร บทความงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างเครื่องมือและสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มย่อยที่ศึกษาบริบทสภาพทางภูมิศาสตร์และวิถีชีวิตและแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชนบ้านหัวเรือ จังหวัดอุบลราชธานีในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี (2.2) ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิตรวจทานแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มย่อยและปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญทำให้สามารถเก็บข้อมูลเพื่อให้สอดคล้องและตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล (3.1) ข้อมูลปฐมภูมิ โดยรวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับบริบทชุมชน ได้จากการสัมภาษณ์ส่วนบุคคลกลุ่มเกษตรกรพืชและเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ (3.2) ข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน โดยรวบรวมจากเอกสารบทความวิชาการและบทความวิจัยและแหล่งข้อมูลทางปัญญาประดิษฐ์ (3.3) การสนทนากลุ่มย่อยกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อนำผลจัดรวบรวมองค์ความรู้ (3.3) การจัดเวทีสัมมนาและถอดบทเรียนผลการศึกษาวิถีชีวิตชุมชน 4) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา 5) การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ผลการวิจัยที่ได้รับสู่ชุมชนและสาธารณชนทั่วไป 6) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการสนทนากลุ่มย่อย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาบริบทสภาพทางภูมิศาสตร์และวิถีชีวิตของชุมชนบ้านหัวเรือ จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกพืชเศรษฐกิจและกลุ่มเกษตรกรที่เลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ จำนวน 25 คน ประกอบด้วย (1) กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจ จำนวน 10 คน (2) กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ จำนวน 10 คน (3) กลุ่มปราชญ์ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มย่อย การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยพรรณนาวิธี สามารถวิเคราะห์และจำแนกออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

1) ด้านบริบทสภาพทั่วไป พบว่าประวัติศาสตร์ชุมชนหัวเรือมีความน่าสนใจ ซึ่งตั้งแต่การอพยพและย้ายถิ่นฐานสู่การสร้างหมู่บ้าน ดำเนินวิถีชีวิตด้วยยึดวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อ มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์คือแหล่งน้ำที่ใช้ในการอุปโภคและการบริโภคในครัวเรือนและเพื่อจำหน่ายจากการปลูกพืชเศรษฐกิจและเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจเป็นรายได้

2) ด้านบริบทสภาพทางภูมิศาสตร์ทางกายภาพ พบว่าชุมชนคือรูปเรือคว่ำครึ่งลำ มีพื้นที่ 32.28 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 20,181 ไร่ มีแหล่งน้ำธรรมชาติและคลองชลประทานเหมาะแก่การใช้ประโยชน์ด้านการเกษตรและปศุสัตว์ สร้างความมั่นคงด้านอาหารและรายได้ การถือครองที่ดินจำนวนเล็กน้อยจนถึงจำนวนมาก และรายได้ คือ รายวัน รายสัปดาห์ รายเดือนและรายปี เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ภูมิปัญญา

3) ด้านบริบทเชิงพื้นที่และแผนที่ชุมชน พบว่าเป็นรูปคล้ายเรือคว่ำมีหัวหันไปทิศตะวันตก ซึ่งประกอบด้วย 16 หมู่ (หมู่ที่ 1-16) มีประชากร 9,223 คน แบ่งเป็นชาย 4,573 คน หญิง 4,645 คน จำนวนครัว 3,006 ครัวเรือน เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่สำคัญ เพราะมีตลาดริมทางหัวเรือ ตลาดชุมชนหัวเรือ และตลาดพุ่มพวงเพื่อใช้กระจายสินค้าและบริการซึ่งจะมีรถมอเตอร์ไซด์วันละ 200 คันต่อวัน ในยามตีกลาง 02.00-04.00 นาฬิกา เพื่อรับสินค้าไปขายตามชุมชนต่าง ๆ

4) ด้านลักษณะการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการสร้างรายได้ในยุคดิจิทัล

ของชุมชน พบว่า ชุมชนมีขนาดใหญ่ มีประสบการณ์ในการเรียนรู้ เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาเกี่ยวกับการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี แต่ยังคงศักยภาพและประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นเทคนิคระดับสูงเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสร้างรายได้ในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล

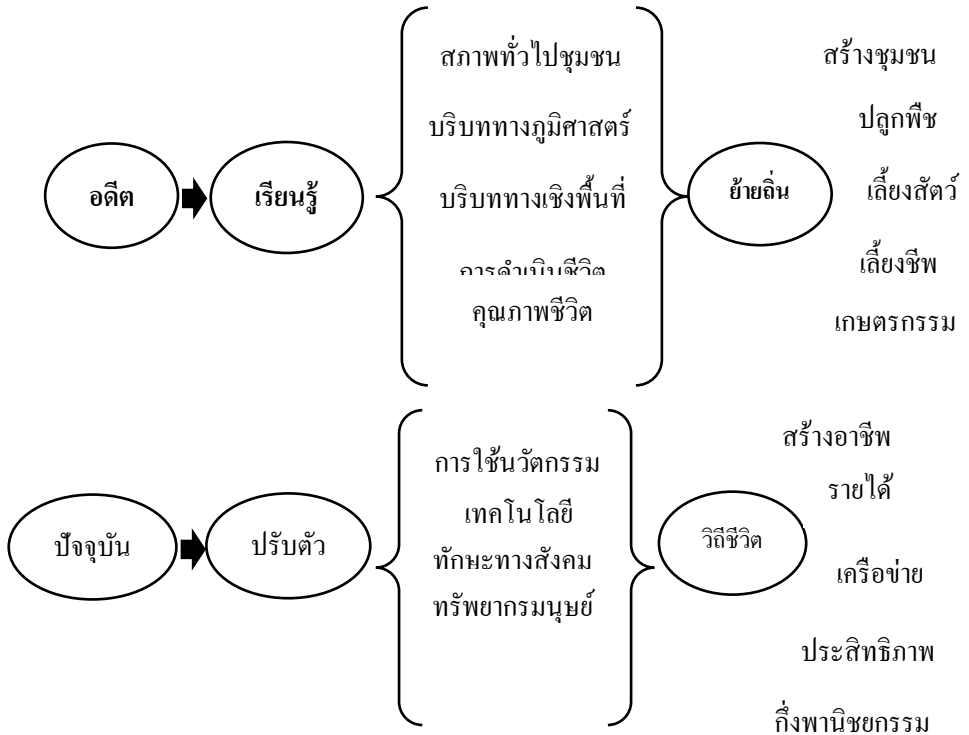
5) ด้านแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยทักษะทางสังคมของชุมชน

พบว่าชุมชนมีพลวัตการพัฒนาระหว่างกลุ่มวัยรุ่นกับกลุ่มผู้สูงวัยในชุมชนซึ่งแบ่งเป็น 5 ช่วงอายุ คือ (1) ช่วงระหว่าง 20-29 (Gen Z) มีทักษะความรู้ ในการใช้เทคโนโลยี อย่างดี แต่เพื่อบันทึ (2) ช่วงระหว่าง 30-39 ปี (Gen Z) การเรียนรู้ทางเทคโนโลยีมีความจำเป็นต่อการดำเนินวิถีชีวิตและการปรับใช้ (3) ช่วงระหว่าง 40-49 ปี (Gen X) ต้องพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้และทัศนคติต่อการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ (4) ช่วงระหว่าง 50-59 ปี (Baby Boomer) ต้องสร้างแรงจูงใจในการรับรู้ถึงการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อนำมาใช้อย่างเร่งด่วน (5) ช่วง 60 ปี ขึ้นไป ขาดความรู้ ไม่มีทักษะในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีซึ่งจะต้องเพิ่มทักษะเรียนรู้ให้กับช่วงระหว่าง 40-49 ปี (Gen X) ช่วงระหว่าง 50-59 ปี (Baby Boomer) และช่วง 60 ปี ขึ้นไป อย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะโปรแกรมสำเร็จรูปต่าง ๆ อาทิ ไลน์ เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ 6) ด้านลักษณะการดำเนินวิถีชีวิตและคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน พบว่าการดำเนินวิถีชีวิตแบบพอเพียงด้วยความขยัน มัธยัสถ์ ซื่อสัตย์ อดทน และมีคุณธรรม (อด อด อด บริสุทธิ์ในธรรม) การปลูกพืชบริโภคในครัวเรือนและเพื่อจำหน่ายและสร้างรายได้ เลี้ยงครอบครัว การออมบางส่วนและบริจาคเพื่อสาธารณกุศลในชุมชนและชุมชนอื่น ๆ มีคุณภาพชีวิตที่ดี และการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ให้บริการด้านวิชาการและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนอย่างต่อเนื่องและเป็นศูนย์การเรียนรู้เครือข่าย

การสังเคราะห์ผลการวิจัยสามารถสร้างเป็นแผนภาพโดยรวม ดังนี้

ภาพ 2

การสังเคราะห์ผลการวิจัย

อภิปรายผล

ผลการศึกษาบริบทสภาพทางภูมิศาสตร์และวิถีชีวิตของชุมชนบ้านหัวเรือ ซึ่งสามารถวิเคราะห์และจำแนกผลของการศึกษาวิจัยออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

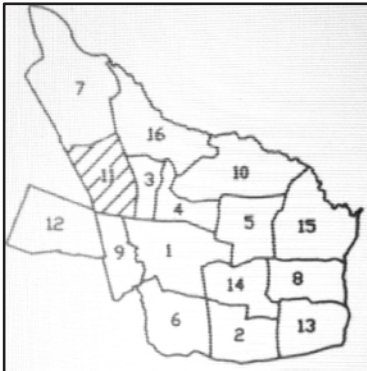
(1) ด้านบริบทสภาพทั่วไปของชุมชน พบว่า ชุมชนมีประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ เนื่องจากอดีตเป็นชุมชนเล็ก ๆ ขยายใหญ่เพิ่มขึ้น (Saiwaew, B. May 25, 2022: Interview) พุทธศักราช 2313 ด้วยอาศัยอำนาจามิของเจ้าพระวอซึ่งได้มี

การอพยพไหลพลจากนครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบานมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านคอนมดแดง และก็มีไพร่พลติดตามอพยพมาพร้อมกับพระวอคืออนายนาค พุทธศักราช 2322 นายนาคมีภูมิลำเนาเดิมอยู่หนองบัวลำภูจึงได้พาครอบครัวเคลื่อนย้ายจากเมืองอุบลฯ เพื่อหาพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการประกอบอาชีพ (Sithichinda, personal communication, July 24, 2022) ตัดสินใจตั้งเป็นหมู่บ้านบริเวณทุ่งหนองโนซึ่งเป็นทุ่งกว้างขนาดใหญ่ชื่อว่าบ้านตองหมอนซึ่งบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงเป็นที่ตั้งวัดชื่อว่าวัดอุ้มมูง (Wilaikhan, personal communication, March 24, 2022) และในฤดูฝนบริเวณนี้เกิดน้ำท่วมขัง การเดินทางลำบากจึงย้ายที่สร้างหมู่บ้านใหม่ และขณะที่สร้างเรือเสร็จยังไม่ได้ใช้งานก็เกิดไฟไหม้ป่าลุกลามมาเรื่อย ๆ จนไหม้เรือเหลือเพียงหัวเรือจึงได้เรียกสถานที่นั้นว่าดอนหัวเรือ พุทธศักราช 2330 พ่อเฒ่านาจจึงย้ายบ้านมาสร้างใหม่ตั้งหลักฐานที่ดอนหัวเรือ (ดอนบักหมี่) เมื่อสร้างเสร็จจึงตั้งชื่อว่าบ้านหัวเรือและครอบครัวอื่น ๆ คิดว่าบ้านหัวเรือมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์นานาชนิดจึงย้ายเข้ามาสมทบอีก 8 ครอบครัว คือ ครอบครัวพ่อเฒ่านาจ พ่อเฒ่าสุขาวรัตน์ พ่อเฒ่าเกาะ พ่อเฒ่าสงจางวาง พ่อเฒ่ามุงกุล แม่เฒ่าหมาแพง และครอบครัวสาวคู่สาวหนู และบุตรหลานของบรรพบุรุษเหล่านี้ต่างพากันแยกย้ายไปตั้งหมู่บ้านใหม่คือบ้านหนองจอก และหมู่บ้านอื่น ๆ (Saiwaw, personal communication, July 24, 2022) ขณะนั้นชุมชนประกอบด้วย 16 ชุมชน และในพุทธศักราช 2536 จึงได้มีการแบ่งแยกพื้นที่ จำนวน 8 หมู่บ้านเพื่อการจัดตั้งเป็นตำบลห้วยเหล็ก และเหลือเพียง 8 ชุมชนในการปกครองของชุมชนหัวเรือเป็นบริเวณที่มีขึ้นสูงและมีแม่น้ำไหลผ่านเป็นผลดีต่อการทำการเกษตร และมีการย้ายถิ่นเพื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพิ่มมากขึ้น (2) **ด้านบริบทสภาพทางภูมิศาสตร์** ทางกายภาพ พบว่า พื้นที่ชุมชนอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรที่มาจากการเพาะปลูก (Sithichinda, personal communication, July 24, 2022) และมีแหล่งน้ำและเป็นจุดศูนย์รวมพืชพันธุ์นานาชนิดที่สามารถหาได้เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูกและสัตว์เลี้ยงและคลองชลประทาน (Charoenpak, personal communication, July 25, 2022) ชุมชนจึงใช้เพื่อการเกษตร การปลูกสัตว์ สร้างความ

มันคงด้านทรัพยากร ธรรมชาติเพื่อรักษาสมดุลระบบนิเวศให้ยั่งยืน เพียงพอต่อการเกษตร (Saiwaew, personal communication, May 25, 2022) ส่วนการถือครองที่ดินของเกษตรกรที่ปลูกพืชเศรษฐกิจและเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจชุมชนหัวเรือ ได้แก่ (1) ที่ดินขนาดเล็ก 5 ไร่ (20 %) (2) ที่ดินขนาดกลาง 5-15 ไร่ (50 %) (3) และขนาดใหญ่ 16-31 ไร่ (30 %) รวมถึงครัวเรือนที่ไม่ได้ให้ใครเช่าที่ดินและครัวเรือนที่มีที่ดินให้เช่า ส่วนรายได้ประมาณการแบบถั่วเฉลี่ย คือ (1) รายวัน จำนวน 1,500 บาท (2) รายสัปดาห์ จำนวน 8,000 บาท (3) รายเดือน จำนวน 40,000 บาท (4) รายปี จำนวน 400,000 บาท และรายได้แต่ละปีจะไม่คงที่ขึ้นอยู่กับปัจจัยการเปลี่ยนแปลงชุมชนและสังคม (Saiwaew, personal communication, May 25, 2022) ถ้าแบ่งรายได้ตามไตรมาส แบ่งเป็น 4 ไตรมาส (1) มกราคมถึงมีนาคม จำนวน 30,000 บาท (2) เมษายนถึงมิถุนายน จำนวน 35,000 บาท (3) กรกฎาคมถึงกันยายน จำนวน 40,000 บาท (4) ตุลาคมถึงธันวาคม จำนวน 60,000 บาท (3) **ด้านบริบทเชิงพื้นที่และแผนที่ชุมชน** พบว่า ชุมชนเป็นเหมือนแอ่งกระทะเพื่อรองรับน้ำจากพื้นที่ต่าง ๆ ไหลมาจรดกันและมีลักษณะเป็นหัวเรือที่จอดเทียบท่าครึ่งลำหันหัวไปทิศตะวันตก มีขนาดพื้นที่ 32.28 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 20,181 ไร่ (Chuklin, personal communication, March 24, 2022) พื้นที่ทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูกและสัตว์เลี้ยงมีน้ำไหลผ่านอยู่ 5 สาย ได้แก่ ลำห้วยบ่อแก ลำห้วยพิมาน ลำห้วยวังยาง ลำห้วยบัวบัว และลำห้วยวังโฮ ประกอบด้วย 16 หมู่บ้าน ประชากร 9,223 คน

ภาพ 3

รูปบริบทเชิงพื้นที่ที่ชุมชนหัวเรือ ตำบลหัวเรือ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัด
อุบลราชธานี

ชุมชนบ้านหัวเรือ หมู่ที่ 1, หมู่ที่ 3, หมู่ที่ 11, หมู่ที่ 2
บ้านหนองมูก, หมู่ที่ 4 บ้านหนองจอก, หมู่ที่ 5
บ้านหนองขาก, หมู่ที่ 6 บ้านหนองเม็ก, หมู่ที่ 7 บ้าน
ลำราญ, หมู่ที่ 8 บ้านหนองจำนั๊ก, หมู่ที่ 9 บ้านค้อ
, หมู่ที่ 10 บ้านอิน, หมู่ที่ 12 บ้านหนองก่าน, หมู่ที่
13 บ้านหนองพอก, หมู่ที่ 14 บ้านหนองจิก, หมู่ที่
15 บ้านขามเหนือ, หมู่ที่ 16 บ้านหัวเรือทอง

และมีการกำหนดตารางปฏิทินเกษตรกรเพื่อวางแผนการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจทั้งที่ใช้
ในครัวเรือนและเพื่อจำหน่าย ดังตาราง 1

ตาราง 1

ปฏิทินเกษตรกรเพื่อวางแผนเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจทั้งใช้ในครัวเรือนและจำหน่าย

ฤดูกาล	ช่วงเดือนทำการเพาะปลูก	ชนิดของพืชที่เพาะปลูก
ฤดูร้อน	เดือนกุมภาพันธ์ถึง เดือนเมษายน	ผักชี หอม ผักบั้งจีน ผักกาดหัว ถั่วฝักยาว คะน้า กวางตุ้ง ผลักกาดขาว มะระ แดงไทย ผักกาดเขียว
ต้นฤดูฝน	เดือนพฤษภาคมถึง เดือนกรกฎาคม	คะน้า หอมแดง ข้าว โปดหวาน กวางตุ้ง กุยช่าย บวมเหลี่ยม
ปลายฤดู ฝน	เดือนสิงหาคมถึง เดือนตุลาคม	พริกขี้หนู พริกขี้ฟ้า มะเขือเปราะ มะเขือยาว มันเทศ มันแกว กวางตุ้ง ผักโขม หอมแบ่ง
ฤดูหนาว	เดือนพฤศจิกายนถึง เดือนมกราคม	กระเทียม กะหล่ำปลี ดอกกะหล่ำ มะเขือเทศ ผักกาดขาวปลี ถั่วพู กะหล่ำปลี ถั่วพู แครอท ผักชี ขึ้นฉ่าย
ทุกฤดู	เดือนมกราคมถึงธันวาคม	บวบ พัก มะระ ถั่วฝักยาว ผักชี หอม แบ่ง แดงโม ตังโอ้ ผักกาดหอม กวางตุ้ง

ที่มา: ผู้ศึกษาวิจัยประยุกต์ (2565)

(4) ด้านลักษณะการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการสร้างรายได้ใน
ยุคดิจิทัลของชุมชน พบว่า เกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีความรู้การใช้นวัตกรรมและ
เทคโนโลยีน้อยมากจึงต้องอาศัยผู้รู้และผู้เชี่ยวชาญแนะนำ (Jitsingh, personal
communication, July 25, 2022) อาศัยสิ่งต่าง ๆ (1) ความรู้เพื่อเพิ่มมูลค่าทางวัฒนธรรม

ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม ตระหนักรู้ถึงวิถีชีวิตต่อคุณค่าวิถีวัฒนธรรมและเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มมูลค่าต่อการผลิต คือ ออกแบบผลิตภัณฑ์ ตราสัญลักษณ์ บรรจุภัณฑ์ การตั้งราคาสินค้า การบริหารรายได้และการตลาด การจัดทำคู่มือชุดความรู้ให้กับชุมชน (2) บริบทชุมชนคือแบบชนบทรอบนิคมประเพณี สามัคคี จิตอาสา ทีมงาน บุคลิกภาพและความสามารถ (3) สินค้าชุมชนคือผลิตภัณฑ์ สินค้า วัตถุดิบ การผลิต บรรจุภัณฑ์ ตั้งราคา จัดจำหน่าย นำเสนอสินค้าต่อลูกค้า ชุมชนต้องเข้าใจลูกค้าผู้ที่ซื้อสินค้าและบริการในการปรับผลผลิต (4) การทำงานแบบมีส่วนร่วมคือทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่เลือกสินค้า พัฒนาสินค้า ผลิตและการจำหน่าย (Chaamechuen, personal communication, July 24, 2022) การผลิตและการจำหน่ายด้วยหลักการมีส่วนร่วม 5 มิติ (1) ร่วมมือ (2) ร่วมเรียนรู้ (3) ร่วมคิด (4) ร่วมประโยชน์ (5) ร่วมปฏิบัติตามหลักการและระบบ (5) **ด้านแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยทักษะทางสังคมของชุมชน** พบว่า ชุมชนมีทุนทางสังคม ทุนมนุษย์ ทุนทรัพยากร ทุนวัฒนธรรม (Thanbamrung, personal communication, July 24, 2022) พร้อมทั้งจะเรียนรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพ แต่มีช่องว่างระหว่างวัยของคนในชุมชน ซึ่งแบ่งเป็น 5 ช่วงอายุ คือ (1) ช่วงระหว่าง 20-29 (Gen Z) คือกลุ่มคนผู้มีความรู้ในการใช้เทคโนโลยีได้ดีและสร้างการเปลี่ยนแปลงผ่านช่องทางออนไลน์ (2) ช่วงระหว่าง 30-39 ปี (Gen Z) คือกลุ่มที่ต้องสร้างครอบครัวและความมั่นคงด้านอาชีพเพื่อความสำเร็จในชีวิตซึ่งทั้งอาชีพเกษตรกรรม ตัดสินใจเลือกอาชีพอื่น ๆ คือ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่มีรายได้มั่นคง แต่ใช้เทคโนโลยีได้ค่อนข้างต่ำ (3) ช่วงระหว่าง 40-49 ปี (Gen X) คือกลุ่มที่ต้องพึ่งพาตนเองซึ่งเป็นเสาหลักของครอบครัว แต่ขาดการเรียนรู้เพิ่มเติมการใช้เทคโนโลยี (4) ช่วงระหว่าง 50-59 ปี (Baby Boomer) คือกลุ่มที่สานต่ออาชีพเกษตรกรรมทั้งการปลูกพืชเศรษฐกิจและเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจเป็นสังคมพึ่งพาซึ่งขาดทักษะทางเทคโนโลยี (5) ช่วง 60 ปี ขึ้นไป คือกลุ่มแรกที่ทำ การปลูกพืชเศรษฐกิจและการเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ ทำหน้าที่ในการรดน้ำ เลี้ยงสัตว์ รับส่งสินค้าทางโทรศัพท์ แต่ขาดความรู้ทางเทคโนโลยีเพื่อสร้างรายได้

(Saiwaew, personal communication, May 25, 2022) สังขารไม่แน่นอนต้องมั่นทำบุญกุศลและทำแล้วถูกศีลธรรม ถูกประเพณีและถูกกฎหมาย ความสุขและความสำเร็จเป็นกิจของคนทั่วไป (6) ด้านลักษณะการดำเนินวิถีชีวิตและคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน พบว่า ชุมชนมีวิถีการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง ขยัน มัธยัสถ์ ซื่อสัตย์ อดทน คุณธรรม ความเรียบง่าย ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ (Jomhong, personal communication, July 25, 2022) วัดเป็นศูนย์กลางเพื่อทำกิจกรรมประเพณีและตระหนักรู้จิตสำนึกให้คุณค่ากับชุมชน ดำรงชีพด้วยการปลูกพืชเพื่อบริโภคในครัวเรือนและจำหน่ายมีรายได้ การออมและการบริจาค ส่วนการเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจเพื่อจำหน่ายให้มีรายได้ และรายได้มีรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน รายปี แต่ยังไม่มีส่วนร่วมนำมาใช้ในการตลาดแบบพึ่งพา เป็นศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาและคุณภาพชีวิตดีขึ้น ฐานะมันคง รู้จักเสียดสละ (Jitsingh, personal communication, July 25, 2022) ความรักผูกพันและการใช้ชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุขและการสร้างบริบทเชิงพื้นที่เพื่อความสำเร็จ 3 ประการ คือ (1) การตั้งอยู่ในที่เหมาะสม (2) การหมั่นสร้างความดี และ (3) การตั้งตนชอบของคนในชุมชนและสร้างฐานะและรณรงค์การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ อย่างคุ้มค่า การใช้ชีวิตที่ยึดติดกับวัตถุนิยมต่าง ๆ มากเกินไปทำให้ระบบเศรษฐกิจและสังคมไม่สมดุลระหว่างรายรับกับรายจ่ายและไม่มีวินัยทางการคลัง และช่วงโควิด-19 ส่งผลให้ผลผลิตขายไม่ได้เงินกลายเป็นหนี้ผูกพัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

บริบทสภาพทางภูมิศาสตร์และวิถีชีวิตชุมชนมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องได้สร้างความเชื่อมั่นให้กับองค์กรภาครัฐและเอกชน ดังนั้น การวิจัยเกี่ยวกับคนในชุมชนทุกพื้นที่ของประเทศของกลุ่มคนแต่ละช่วงวัยควรได้รับการส่งเสริมทักษะความรู้การใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มศักยภาพและประสิทธิภาพต่อการสร้างรายได้

ผ่านระบบออนไลน์ที่ถูกต้องครอบคลุมทุกพื้นฐานและส่งเสริมทุกกลุ่มอาชีพในชุมชนให้รู้เท่าทันเศรษฐกิจในยุคดิจิทัล

2. ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

นวัตกรรมและเทคโนโลยีในเศรษฐกิจยุคดิจิทัล มีความจำเป็นที่ทุกชุมชนจะต้องตระหนักรู้ถึงการใช้ประโยชน์ และการวิจัยควรต้องพัฒนาทักษะการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีร่วมสมัยให้กระจายถึงทุกกลุ่มอาชีพเพื่อสร้างโอกาสและทักษะแก่ประชาชนให้เกิดการตื่นรู้ต่อการใช้ประโยชน์นวัตกรรมและเทคโนโลยีให้กับทุกกลุ่มอาชีพเพื่อสร้างรายได้ และนักวิจัยจะต้องวิจัยถึงแนวทางเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางเลือกที่ใช้ต้นทุนต่ำให้กับทุกกลุ่มอาชีพของชุมชน

References

- Chantavanich, S. (2011). *Theory of sociology* (4th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University. [in Thai]
- Damrong Rajanupab Institute. (2012). *Knowledge document on applied area-based rural development. According to the royal initiative* (Pidding gold behind the Buddha statue, continuing the royal initiative). Bangkok: Office of the Permanent Secretary for Interior.
- E.Super, D. (2008). *Opportunity in psychology careers* (3rd ed.). New York: McGraw Hill.
- Meechat, W. (2005). *Public organization administration behavior*. Bangkok: Chulalongkorn University. [in Thai]
- Mukwatanakul, O. (2016). *Thesis on factors influencing the change in income of People in the special economic zone development area, Nong Khai, Mukdahan, Mae Sot*. [Master of Economics]. Business Economics, Faculty of Economics. Thammasat University. [in Thai]

- Office of the Secretariat of the House of Representatives. (2016). *Report of the National Reform Steering Committee on state administration*. National reform-driven council on administrative issues Management of the province that aims to achieve results based on the area (Area-based Approach). Bangkok: Office of Commissioner 2. [in Thai]
- Pimchangtong, D., & Sutthisanon, A. (2015). Research articles on human resource development in learning for local business competition to a learning society. *Suthiparitat Journal*, 29(90). [in Thai]
- Tanchai, W. (2014). *Decentralization and democracy in Thailand* (1st ed.). Bangkok: King Prajadhipok's Institute. [in Thai]
- Wasi, P. (2016). *Public policy process*. Bangkok: Miyon Pim Leasing. [in Thai]

Author

Assistant Professor Dr. Surapon Zasen
Public administration Program, Faculty of Humanity and Social Science,
Ubon Ratchathani Rajabhat University, Muang District,
Ubon Ratchathani Province 34000
Tel: 0862464654 E-mail: surapon_cream@hotmail.com

